

Legenda o nastanku pazinske jame: Primjer iz prakse

Zović, Petra

Undergraduate thesis / Završni rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:689856>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-10**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

PETRA ZOVIĆ

LEGENDA O NASTANKU PAZINSKE JAME

Završni rad

Pula, srpanj, 2017.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

PETRA ZOVIĆ

LEGENDA O NASTANKU PAZINSKE JAME

Završni rad

JMBAG: 0303050309, redoviti student

Studijski smjer: Preddiplomski stručni studij predškolskog odgoja

Predmet: Usmena zavičajna baština

Znanstveno područje: Humanističke znanosti

Znanstveno polje: Filologija

Znanstvena grana: Teorija i povijest književnosti

Mentor: doc. dr. sc. Vjekoslava Jurdana

Pula, srpanj, 2017.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisani _____, kandidat za prvostupnika _____ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli, _____, _____ godine

IZJAVA
o korištenju autorskog djela

Ja, _____ dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom

_____ koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____ (datum)

Potpis

Sažetak

Legende u usmenoj i pismenoj književnosti nekog naroda mogu nam puno toga reći o samom narodu, njegovim običajima, vjerovanjima i tradiciji. Kao i drugdje, legende su oduvijek bile prisutne i u istarskoj usmenoj predaji, a jedna od dvanaest najpoznatijih legendi jest ona o nastanku Pazinske jame.

U ovom se radu kroz interpretaciju ove legende nastojalo djeci iz odgojne skupine „Hihotići“ vrtića „Olga Ban“ iz Pazina ukazati na vrijednosti prirodne i kulturne baštine zavičaja koji ih okružuje. Kroz niz vježbi, aktivnosti i igara te kroz terensko istraživanje, ova je legenda poučila djecu o brojnim znamenitostima Grada Pazina, ali i potaknula ih na daljnje istraživanje svoga kraja, što je i bio glavni cilj provedenih aktivnosti.

Ključne riječi: legenda, usmena književnost, Istra, Pazin, predškolski odgoj

Summary

Legends in the verbal and written literature of a certain nation can tell us a lot about the people of that nation, their customs, beliefs and tradition. Legends have always been present in Istrian tradition and one of twelve most famous legends is The legend about how Pazin's pit was made.

In this paper we will show how the interpretation of this legend can point out the values of natural and cultural heritage of Pazin to the children from group „Hihotići“ from „Olga Ban“ kindergarten in Pazin. Through a series of exercises, activities and games, as well as a trip to Pazin's pit, this legend taught children about the values of their hometown Pazin, but also encouraged them to explore their region by themselves even more, which was the main goal of the planned activities.

KeyWords: legend, oral literature, Istria, Pazin, preschool education

SADRŽAJ

1. Uvod	7
2. Zavičajna baština i usmena književnost.....	9
3. Usmena književnost u Istri	10
3.1. Usmene lirske pjesme	11
3.2. Usmene epske pjesme i usmena proza.....	11
4. Legende u hrvatskoj i istarskoj književnosti	12
5. Grad Pazin i njegove znamenitosti	14
5.1. Povijest Pazina.....	14
5.2. Znamenitosti Grada Pazina	15
5.2.1. Freske u Bermu.....	15
5.2.2. Pazinski kaštel i Soba Julesa Vernea	17
5.2.3. Pazinska jama	18
5.2.4. Župna crkva svetog Nikole	19
5.2.5. Zip line	20
5.2.6. Franjevački samostan	21
5.2.7. Muzeji i zbirke	22
5.2.7. Manifestacije	23
6. Legenda o nastanku Pazinske jame	25
6.1. Analiza legende i mogućnosti njezine valorizacije	26
7. Praktični rad: predstavljanje legende u radu s djecom.....	28
7.1. Provedene aktivnosti i ciljevi.....	28
8. Zaključak	37
9. Popis literature.....	38
10. Popis slika i tablica	41

1. Uvod

Od davnina čovjek i priroda imaju odnos koji se teško mogao narušiti, živio je u njoj i od nje. Kako je živio vani, stalno se selio, čovjek je nailazio na mnoge pojave i produkte koje mu je priroda nudila. Mogao je to iskoristiti ili na pravilan ili na kriv način, bilo je svejedno jer je bio vođen instinktom. Njegovi sunarodnjaci su prihvaćali ideje koje su se svakodnevno unosile u njihov život, te su tako gradili mnoga vjerovanja i proročanstva. Na taj način su ostavili trag u vremenu u kojemu su živjeli, kako nisu bili pismeni, prenosili su vjerovanja i priče usmenom predajom. Usmena ostavština i predaja ostala je sačuvana i do današnjih dana u obliku legende, koja se prenosi s koljena na koljeno. Na novijim naraštajima je da to iskoriste i na što suvremeniji i kreativniji način prenesu i približe djeci književnu vrstu legendu kroz mnoge aktivnosti.

U radu s djecom legende i njihovo prepričavanje često su zastupljeni. S obzirom da je riječ o kraćim i zanimljivim oblicima književnosti, legendama je lako postići zainteresiranost djece te motiviranost da savladaju ono čemu ih se želi poučiti. Pričanje legendi te potom i provođenje aktivnosti koje se tematski nadovezuju na upravo poslušanu legendu posebno su adekvatno sredstvo kada se djecu nastoji poučiti o vrijednostima nekoga kraja te o kulturnim i prirodnim, materijalnim i nematerijalnim specifičnostima istoga.

Upravo su s tim ciljem osmišljene i provedene aktivnosti koje su, tematski se nadovezujući na legendu o nastanku Pazinske jame, bile usmjerene na predstavljanje prirodne, kulturne i zavičajne baštine Grada Pazina djeci pazinskog vrtića „Olga Ban“. U ovom će se radu u prvim poglavljima predstaviti teorijske postavke o usmenoj književnosti i njezinom značaju za zavičajnu baštinu, usmenoj književnosti u Istri te o legendama u hrvatskoj i istarskoj književnosti. Nakon uvodnih poglavlja, u petom će se poglavlju i pripadajućim potpoglavljima predstaviti Grad Pazin i njegove najpoznatije znamenitosti, a potom u šestom poglavlju i sama legenda o nastanku Pazinske jame čija je interpretacija u radu s djecom tema rada. Sedmo se poglavlje odnosi na prikaz provedenih aktivnosti s djecom, a vezanih uz

predstavljanje kulturno-povijesne i prirodne baštine Pazina kroz legendu o nastanku Pazinske jame.

Cilj je rada bio istražiti u kojoj mjeri korištenje legendi može koristiti u ostvarenju zadanih zadataka i ciljeva u radu s djecom, a vezano uz učenje djece o vrijednostima zavičaja u kojemu žive. Kroz provedene se aktivnosti nastojalo potvrditi hipotezu da su legende idealna sredstava za motiviranje djece na snažniji angažman oko usvajanja znanja koja im se želi prenijeti te da se kroz legende uvelike može doprinijeti očuvanju i prenošenju usmenih predaja iz nekog kraja kod djece.

2. Zavičajna baština i usmena književnost

Pojam usmene književnosti tijekom povijesti je nosio različite nazive među kojima se najčešće ističu nazivi „*narodna književnost*“, „*folklorna književnost (verbalni folklor)*“ i „*usmena književnost*“, kao termin koji je danas najčešće u uporabi. Neovisno o nazivu, ova se vrsta književnosti odnosi na usmeni prijenos književnosti te se prema književnoteorijskim kriterijima analizira jednako kao i pisana (Botica, 2013). Može se, nadalje, zaključiti da usmena književnost pripada književnim rodovima lirike, epike, drame, retorike, jednostavnih oblika te brojnim tipovima pripadajućih i podređenih književnih vrsta i rubnih usmenoknjiževnih oblika.

Ova je vrsta književnosti oduvijek bila od velikog značaja i za očuvanje i prenošenje tradicijskih vrijednosti i kulturne baštine određenog naroda te je stoga i vrlo važna za etnologiju, kulturnu antropologiju i srodne znanstvene discipline. Povijest usmene književnosti seže još u najranija doba jer su se upravo usmenom predajom prenosili prvi važni tekstovi, mahom stihovani. Upravo je ova vrsta književnosti bila glavni prijenosnik znanja i tradicijskih vrijednosti, a posebno do pojave pisma. Bitno je pritom istaknuti da usmena književnost nije istovjetna uobičajenoj, svakodnevnoj komunikaciji, već je u ovoj vrsti književnosti govor bio drukčiji, izdašniji, slikovitiji te simbolički i figurativan. Ovakvim se govorom nisu služili svi, već se „jezikom književnosti“ mogao koristiti tek „poneki daroviti pojedinac koji je opis događaja uspio tako oblikovati da su svi osjećali kao da on govori upravo ono što su oni željeli reći“ (Botica, 2013: 22).

Prenošenje značajki zavičajne baštine kroz usmenu književnost najprije se je počelo pojavljivati na selu. Kako primjećuje Alberto Fortis, upravo se na seoskim okupljanjima obnavlja predaja narodnih priča u starim vremenima, a priče koje se pričaju svojim sadržajem i stilom odgovaraju načelima književnosti. Bitno je obilježje u usmenoj predaji i njezina pojavnost koja se očituje u živoj izvedbi, odnosno čija zanimljivost često ovisi o interpretacijskoj darovitosti njezina tvorca, koji je najčešće daroviti pojedinac iz neke kulturalno povezane zajednice. Upravo o tom darovitom pojedincu ovisi prenošenje same predaje, a u kojoj je često i sam začetnik, odnosno autor, nepoznat.

3. Usmena književnost u Istri

Svaka kultura nosi svoju usmenu književnost te predaje i priče koje su njome prenošene. Ovisno o običajima pojedine kulturalne zajednice, i sami se načini prenošenja priča često razlikuju. U Istri su se, primjerice, priče iz naroda najčešće prenosile tijekom okupljanja obitelji i susjeda oko kamina, odnosno kućnog ognjišta.

Ovisno o povijesnom razdoblju koje je sa sobom uvijek donosilo i određene promjene (migracijske valove, utjecaje različitih kulturoloških krugova na različitim jezicima itd.), i usmena je književnost u Istri tijekom vremena bila podložna mijenjanjima. Do današnjih se dana ona uspjela prenijeti na dva načina – kontinuiranom usmenom predajom na terenu te zapisima. Usmena se književnost na hrvatskom jeziku u Istri sustavnije počela zapisivati u 19. stoljeću, iako zapisi o istoj postoje još od ranijih vremena. Primjerice, u Istarskom razvodu zabilježeno je kako su „gospoda sa sobom vodila djecu i starce, jedne po svoj prilici zato što su znali gdje su bile prijašnje granice, a druge kako bi to upamtili za kasnije generacije“ (Rudan, <http://www.istrapedia.hr/hrv/1199/usmena-knjizevnost/istra-a-z/>. Pristupljeno: 10. lipnja 2017). To se je znanje prenosilo usmeno, ali je žanr toga znanja mogao biti i u obliku predaja ili priča iz života što bi kod usmenog prepričavanja sadržavalo elemente usmene književnosti kao takve.

Iako je bilo i drukčijih načina prenošenje priča (primjerice, kroz likovnu umjetnost i prikaz priča putem freski) i iako su bili brojni oni koji su na razne načine doprinosili očuvanju i prenošenju usmene predaje (npr. izvješća nakon biskupskih vizitacija koja sadrže i mitološke predaje, praznovjerne prakse naroda itd.) najznačajniji je doprinos sustavnom bilježenju usmenoknjiževnih oblika u Istri pružen pokretanjem lista „Naša sloga“ koji je označio prvo veliko sustavno bilježenje usmenoknjiževnih oblika, a posebno pjesama (Rudan, <http://www.istrapedia.hr/hrv/1199/usmena-knjizevnost/istra-a-z/>. Pristupljeno: 10. lipnja 2017). U to je vrijeme priređena i zbirka pjesama „Hrvatske narodne pjesme“ koja je sakupila narodne pjesme koje su se pjevale po Istri i kvarnerskim otocima do 1880. godine. Nakon toga, istraživanjima istarske usmene književnosti bavili su se mnogi, poput Maje Bošković-Stulli koja je izradila studiju „Istarske narodne priče“, Olinka Delorka sa studijom „Istarske narodne pjesme“, Renato Pernić i Božo Glavičić sa zbirkom usmenih pjesama.

3.1. Usmene lirske pjesme

Za usmenu lirsku pjesmu u Istri može se reći da su ju uglavnom prate dva obilježja, odnosno povezanost glazbe i riječi. Usmenu liriku možemo podijeliti na onu koja prati:

- **životni ciklus** (uspavanke, svadbene pjesme, naricaljke) i onu koja prati
- **godišnji ciklus** (božićne pjesme, kolede, prporuše...).

Također, javljaju se i **posleničke pjesme** koje prate poslove koji se javljaju u određeno doba godine, poput žetelačkih pjesama za vrijeme žetve, a tu su i **molitvice ili molitvene pjesme** te **taranjalice** koje se izvode na slavljima, posebno svadbama.

3.2. Usmene epske pjesme i usmena proza

Usmene pjesme u Istri uglavnom se naslanjaju na epske pjesme iz drugih hrvatskih krajeva pa su im tako često junaci Kraljević Marko i Ivo (Ivan Senjanin). Najviše ih je zapisano u Premanturi, ali brojčano je ovo najmanje zastupljen oblik usmene književnosti.

S druge strane, zapisanih dijela usmene proze ima puno više i to u svim usmenim proznim žanrovima. Bajke se u svojim temama i motivima oslanjaju na poznate bajke indoeuropskog područja, a njihove se regionalne osobitosti očituju u jeziku, imenima likova, pripovijedanjem o običajima itd. Također, važno je obilježje i primjetan utjecaj kršćanske tradicije koja se, između ostaloga, pokazuje u raznim iskazima pobožnosti junaka bajki.

4. Legende u hrvatskoj i istarskoj književnosti

U hrvatskoj se tradicijskoj baštini legenda očituje i kao samostalna vrsta, iako je usko vezana za predajni žanr (Botica, 2013). Ipak, ona se razlikuje od tipične predajne strukture jer sadrži brojne elemente fantastičnog te se prima sa znatno manjim vjerovanjem u ono o čemu se govori nego što je to slučaj kod ostalih žanrova.

Legende u svojoj naravi uglavnom obrađuju zanimljive i povijesne teme iz života viših društvenih staleža, svetaca i slično, ali i sve likove i događaje koji sadrže nešto što ih približava čudesnome i fantastičnome. Također, legende se prema potrebi i mijenjaju, pogotovo kada se njihova tema bavi općeljudskim sadržajima. Kroz stoljeća, legende su se prenosile kako pismenim tako i usmenim putem. Još od srednjeg vijeka legende se pojavljuju u pisanom obliku, a s vremenom sve je češća i njihova usmena interpretacija. Kada se govori o njihovoj temi, one uglavnom govore o podrijetlu nekih mjesta, pojava i naroda, a brojne su i ljubavne, crkvene i junačke legende.

Promatrajući povijest legendi na hrvatskom području, može se uočiti velik broj onih koje govore o hrvatskim kraljevima i velikanima, poput legende o dobrom kralju Vladimiru kojemu je javno odrubljena glava, pokopano tijelo ostalo neraspadnuto, a grob mjesto brojnih čudesa.

U starohrvatskoj se mitologiji nalaze i brojne legende koje se odnose na prostor Istre, Kvarnera i Gorskog Kotara, a posebno se izdvaja dvanaest istarskih legendi:

1. legenda o kralju Albusu
2. legenda o vilama koje su gradile Arenu
3. legenda o Argonautima
4. legenda o posljednjem istarskom kralju Epulonu
5. legenda o kruni kralja Tomislava
6. legenda o Atili u Istri
7. legenda o sv. Niceforu i trnoplesarima
8. legenda o sv. Eufemiji

9. legenda o nastanku Pazinske jame

10. legenda o Velom Joži

11. legenda o stijeni sv. Stjepana i

12. legenda o starohrvatskim bogovima i divovima (Istrapedia, <http://istrapedia.hr/hrv/1687/istarske-legende-12-istarskih-legendi/istra-a-z/>.
Pristupljeno: 11. lipnja 2017).

Kao što se može primijetiti i po samim nazivima, većina tih legendi govori o mitskim bićima (vile, Argonauti, div Veli Jože...), svecima (sv. Eufemija, sv. Nicefor), kraljevima i velikanima (kralj Tomislav, histarski kralj Epulon...) te postanku mjesta (legenda o nastanku Pazinske jame). Ove su se legende na području Istre prenosile generacijama, a u pisanoj i usmenoj predaji ostale su sačuvane do današnjih dana. Brojne od njih danas su glavni motiv kulturno-turističkih manifestacija što dokazuje da je prepoznata njihova vrijednost za promociju mjesta i Istre kao turističke destinacije. U današnjem turizmu sve popularniji postaje tzv. *storytelling*, odnosno prepričavanje priča i legendi koje neku destinaciju čine zanimljivom. Upravo je stoga činjenica da Istra obiluje pričama i legenda pravo bogatstvo i kada je u pitanju turizma, što je važno istaknuti i stoga što se upravo kroz turizam kao najznačajniju istarsku djelatnost može dati i daljnji poticaj očuvanju i valorizaciji istarskih legendi te, naravno, prenošenju istih i u buduće generacije. Da bi se to postiglo na kvalitetan način, potrebno je educirati lokalno stanovništvo o tim pričama i legendama još od najranijih nogu, zbog čega se kao vrlo značajan ističe i projekt uvođenja nastave zavičajne baštine u odgojno-obrazovne ustanove, pokrenut od strane Istarske županije.

U nastavku rada, nakon uvodnog dijela o Gradu Pazinu i njegovim znamenitostima, bit će predstavljena jedna od dvanaest istarskih legendi – legenda o nastanku Pazinske jame, a potom i obrađivanje i predstavljanje iste polaznicima pazinskog vrtića te, na kraju, mogućnosti buduće valorizacije i interpretacije ove legende značajne za Grad Pazin, ali i Istru i cijelosti.

5. Grad Pazin i njegove znamenitosti

Grad Pazin mjesto je u samom središtu istarskog poluotoka te sjedište Istarske županije. Svojim klimatskim i vegetacijskim karakteristikama spada u takozvanu zelenu Istru, a na području Pazinštine koja obuhvaća ukupno 18 naselja nalazi se niz kulturnih, povijesnih i prirodnih atrakcija i znamenitosti.

Kao jedinica lokalne samouprave, Grad Pazin obuhvaća 18 statističkih naselja (Beram, Bertoši, Butoniga, Brajkovići, Grdoselo, Heki, Ježenj, Kaščerga, Lindar, Pazin, Stari Pazin (Lovrin), Trviž, Vela Traba, Zabrežani, Zamask, Zamaski Dol i Zarečje) među kojima je najveće i najznačajnije naselje Pazin. Na području Grada Pazina prema popisu stanovništva 2011. godine živjelo je nešto više od 8 630 ljudi, što ukazuje na blagu depopulaciju stanovništva u odnosu na prijašnje popise kada je na ovom području živjelo više ljudi.

5.1. Povijest Pazina

Ime Pazina potječe od histarskog naziva *Pisinum* za ovaj grad (Ujčić, 1994.) koji se je s vremenom modificirao u današnji naziv.

Povijest Pazina, kao administrativnog i društvenog središta Grada Pazina, seže još do 1 500-te otkada možemo pratiti kontinuitet života na ovom području prema pronađenim arheološkim nalazima. Ipak, od tih je najranijih ostataka materijalne povijesti do početka pisane povijesti Pazina prošlo još gotovo 2 500 godina (Rimanić, <https://www.pazin.hr/o-pazinu/povijest/>. Pristupljeno: 12. lipnja 2017). Godine 983. po prvi se put spominje pazinski kaštel pod nazivom „Castrum Pisinium“, i to u darovnici cara Otona II. Kaštel je postao upravno središte istarskih posjeda Goričkih, a od 14. stoljeća ovaj će grad imati i sve veću ulogu u zbivanjima u Istri koja je u to doba podijeljena između Austro-Ugarske i Venecije.

S obzirom da su ova dva naroda u to doba vladala Istrom, a da se Pazin nalazi na samom središtu granice između Austro-Ugarske i Venecije, i njegov je kaštel više puta bio opsjedan i napadan. Ipak, grad je uspješno odolijevao tim napadima i krajem 19. stoljeća postaje središte istarskih Hrvata. Nakon Drugog svjetskog rata Pazin

postaje i administrativno središte područja vojne uprave Jugoslavenske armije u Istri, a ubrzo nakon toga sve se više počinju razvijati industrija i trgovina u ovome gradu.

Danas se u Pazinu nalazi sjedište Istarske županije i Skupštine Istarske županije, tako da je ovaj grad geografski i politički promatrano pravo sjedište istarskog poluotoka.

Osim trgovine i brojnih industrijskih grana koje su razvijene na ovom području, Grad Pazin sve više postaje i zanimljivo turističko odredište. Turistima željnima prirodnih i kulturnih atrakcija ruralne Istre ovo područje nudi brojne zanimljivosti, a u nastavku će biti predstavljene neke od njih.

5.2. Znamenitosti Grada Pazina

Na području cijele jedinice lokalne samouprave Grada Pazina nalaze se brojne kulturne, povijesne, prirodne, speleološke i druge atrakcije i znamenitosti koje privlače posjetitelje u ta mjesta. S obzirom na širok teritorij koji pripada Gradu Pazinu te na činjenicu da je cijelo područje Grada bilo naseljeno još od najstarijih vremena, ne čudi i velik broj zanimljivih kulturno-povijesnih objekata te crkvi i drugih sakralnih spomenika.

5.2.1. Freske u Bermu

Freske „Ples mrtvaca“ (Slika 1) u mjestu Beram nedaleko Pazina zasigurno su najpoznatije freske u Istri, ali i šire. Nalaze se u crkvi svete Marije na Škriljinah, a datiraju u 15. stoljeće. Izradio ih je lokalni umjetnik Vincent iz Kastva 1474. godine po nalogu Bratovštine Blažene Djevice iz Berma (Ujčić i Ujčić, 1953.). Sama crkva još je starija i datira u 13. stoljeće, odnosno doba gotike. Nekada je crkva uza se imala mali samostan koji je danas srušen, a ime je dobila po tome što je pod u crkvi bio prikriven kamenim pločama – škriljama.

Slika 1: Freske „Ples mrtvaca“

Izvor: Turistička zajednica središnje Istre, <http://www.central-istria.com/hr/odredista-destinations/beram>, (Datum pristupa: 11. lipnja 2017.)

Same freske pjesnički ilustriraju motiv prolaznosti života koji je u to doba bio čest na području Europe, a posebno nakon takozvane „crne smrti“, odnosno epidemije bubonske kuge 1346. godine (Bistrović, <http://istrapedia.hr/hrv/646/ples-mrtvaca/istra-a-z>. Pristupljeno: 11. lipnja 2017).

Općenito gledajući, na freskama iz tog doba moglo se je primijetiti dva tipa plesa mrtvaca. U prvom, takozvanom francuskom tipu, prikazano je kolo u kojemu mrtvaci plešu s ljudima, likovi su okupljeni u parovima, a parovi ilustriraju stihove koji opisuju razgovore mrtvaca i živih osoba. Drugi tip, takozvani baselski, prikazuje likove poredane u povorci koja se kreće prema otvorenom grobu, a mrtvaci se prikazuju kao raspadajući leševi ili kosturi. Iako se prikazi u beramskoj crkvi najvjerojatnije naslanjaju na neki stariji predložak talijanskog predalpskog područja, danas se freske ove crkve najčešće povezuje s baselskim tipom freski.

Pored beramskih, poznate su iz freske iz Draguča.

5.2.2. Pazinski kaštel i Soba Julesa Vernea

U samom gradu Pazinu iznad Pazinske jame nalazi se pazinski Kaštel (Slika 2). Riječ je o najvećoj i najbolje sačuvanoj utvrdi u Istri koja se prvi put spominje još 983. godine u darovnici cara Otona II. kojom kaštel poklanja porečkom biskupu. Nakon toga, kaštel je još nekoliko puta mijenjao vlasnike, a posljednji posjednici ovog velebnog zdanja bili su članovi obitelji Montecuccoli koji su kaštel zadržali sve do 1945. godine (Kalčić (ur.), <http://istrapedia.hr/hrv/1583/pazinski-kastel/istra-a-z/>. Pristupljeno: 11. lipnja 2017). Izgled se kaštela tijekom vremena mijenjao, tako da je polukružna kula kaštelu dodana tek nakon 1463. godine kada je u Pazinu prvi put zabilježena upotreba vatrenog oružja. Kaštel je postajao sve moćnija utvrda koja se tijekom cijelog srednjeg i novog vijeka dograđivala i obnavljala od strane vlasnika. Danas se u prostorima kaštela nalazi Etnografski muzej Istre koji čuva brojne zanimljive zbirke iz područja kulture i tradicije Istre.

Stilske značajke romanike na kaštelu moguće je iščitati na kuli kružnog tlocrta i u nekim dijelovima prizemlja, a objekt je danas zaštićen kao materijalno kulturno dobro Republike Hrvatske (Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, <http://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=6212&kdId=276046839>. Pristupljeno: 12. lipnja 2017).

Slika 2: Pazinski kaštel

Izvor: Službene stranice Grada Pazina, <https://www.pazin.hr/kultura/zastita-kulturnih-dobara/opcenito-o-kulturnim-dobrima/kastel>, (Datum pristupa: 11. lipnja 2017.)

U sklopu kaštela nalazi se i Soba Julesa Vernea u kojoj se često uprizoruju priče vezane uz Pazin, a posebno uz teme iz romana o Mathiasu Sandorfu poznatog pisca Julesa Vernea čija je radnja smještena upravo u Pazinu.

5.2.3. Pazinska jama

Pazinska jama (Slika 3) najpoznatiji je primjer krškog reljefa u Istri. Nalazi se u Pazinu kraj Pazinskog kaštela, gdje se nalazi njezino grotlo. U jami ponire najveća istarska ponornica Pazinčica koja u svojem toku formira brojne kaskade od kojih su najzanimljivije Pazinski te Zarečki krov, dok voda s njezina ponora izbija na izvorima rijeke Raše (Službeni turistički portal Istre, <http://www.istra.hr/hr/atrakcije-i-aktivnosti/prirodne-atrakcije/pazinska-jama>. Pristupljeno: 13. lipnja 2017).

Slika 3: Pazinska jama u podnožju Kaštela

Izvor: Istra Culture, <http://www.istria-culture.com/pazinska-jama-i116>, (Datum pristupa: 12. lipnja 2017.)

Uz pazinski kaštel, ova je jama neizostavna lokacija svim posjetiteljima Pazina koji sve ljepote jame mogu istražiti šetnjom po uređenoj pješačkoj stazi ili ulaskom u njezino podzemlje uz vodstvo speleologa.

5.2.4. Župna crkva svetog Nikole

Crkva svetog Nikole (Slika 4) u Pazinu kolegijatska je crkva koja se spominje još u 13. stoljeću (Službene stranice Grada Pazina, <https://www.pazin.hr/kultura/zastita-kulturnih-dobara/opcenito-o-kulturnim-dobrima/crkva-sv-nikole/>. Pristupljeno: 13. lipnja 2017). Crkva je tijekom stoljeća nadograđivana, tako je 1441. godine dobila izduženi kasnogotički prezbiterij kojega je nekoliko desetljeća kasnije oslikao slikar iz kruga Jakova Suntera. Svod prikazuje stvaranje svijeta, dok je tema svoda začelnog zida raspeće. U 17. i 18. stoljeću crkva je barokizirana dogradnjom kapela i pretvorena u trobrodnu građevinu te opremljena vrijednim oltarima. Najstariji sačuvani dijelovi njezinih orgulja zaštićeni su kao pokretno kulturno dobro pri Ministarstvu kulture Republike Hrvatske, kao i vrijedni inventar crkve.

Slika 4: Crkva svetog Nikole

Izvor: Službene stranice Grada Pazina, <https://www.pazin.hr/kultura/zastita-kulturnih-dobara/opcenito-o-kulturnim-dobrima/crkva-sv-nikole/>, (Datum pristupa: 13. lipnja 2017.)

Svojom se ljepotom osobito ističe zvonik crkve visok 45 metara, a sagrađen 1705. godine tesanim blokovima istarskog kamena u jednostavnom slogu pokrajinskog baroka (Ivetac, 1996).

5.2.5. Zip line

Jedna od novijih atrakcija Pazina koja privlači sve više i više posjetitelja je *zip line* preko Pazinske jame (Slika 5). Ovaj adrenalinski doživljaj kreće s terase podno pazinskog hotela Lovac i podijeljen je u četiri dijela. Prve dvije linije duge su 80 metara, treća je duga 220 metara, a četvrta je duga 280 metara i nalazi se na visini od 100 metara. Trećom linijom stiže se do dvorišta Kuće za pisce odakle se pruža pogled na ponor Pazinske jame i obližnji kaštel. Linija dalje vodi do vidikovca iznad pećine Babina kuća gdje je pred oko 140 godina snimljena fotografija kaštela i jame, po kojoj je izrađena gravura koja je našla mjesto u romanu Julesa Vernea o Mathiasu Sandorfu.

Slika 5: Zip line u Pazinu

Izvor: Turistička zajednica središnje Istre, <http://www.central-istria.com/hr/zipline>, (Datum pristupa: 13. lipnja 2017.)

Nakon slijetanja, pješačkom stazom po liticama Pazinske jame ponovno se stiže do polazne točke zip linije (Središnja Istra turistička zajednica, <http://www.central-istria.com/hr/zipline>. Pristupljeno: 12. lipnja 2017).

5.2.6. Franjevački samostan

Franjevački samostan u Pazinu nalazi se poviše Pazinske jame, a u njemu i danas živi nekoliko svećenika franjevačkog reda. Ovaj je samostan utemeljen bulom pape Siksta IV, a pored samog samostana nalazi se i crkva Pohođenja Blažene Djevice Marije.

Samostan čine jednostavni jednokatni prostori koji su s crkvom povezani putem sakristije i uskog hodnika uz južno pročelje. Inventar samostanske crkve zaštićen je kao pokretno kulturno dobro u Registru kulturnih dobara Republike Hrvatske pri Ministarstvu kulture prema kojemu se cijeli kompleks franjevačkog samostana s crkvom smatra posebno vrijednim (Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, <http://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=6212&kdId=276035565>. Pristupljeno: 12. lipnja 2017). Kompleks se sastoji od crkve, samostanskih krila i dvorišta ograđenog zidom. Crkva, koja je jednobrodna, zaključana je poligonalnim svetištem, presvođenim gotičkim mrežastim rebrastim svodom i izvana ojačanim kontraforima. Desno od pročelja nalazi se zvonik, a uz sjeverni zid crkve nalazi se kapela Bezgrešnog začeća. Starost samostana seže do 15. stoljeća, a cijeli je sklop barokiziran tijekom 18. stoljeća (Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, <http://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=6212&kdId=276035565>. Pristupljeno: 12. lipnja 2017).

Barokizaciju je vodio graditelj Sebastijan Prapotnik, a u to je vrijeme crkveni brod produljen za jaram pjevališta. Samostan također sadrži i knjižnicu koja se smatra najstarijom sačuvanom knjižnicom na području Istarske županije.

Danas se u samostanu služe svete mise kao i druge aktivnosti franjevac.

5.2.7. Muzeji i zbirke

Svakako najpoznatiji muzej Pazina (ali i šire okolice) je **Etnografski muzej Istre**. Nalazi se u pazinskom Kaštelu i čuva etnografsku građu s fundusom od 7 500 predmeta. Uglavnom je riječ o tekstilu, poljoprivrednom alatu te predmetima iz svakodnevnog života istarskog sela s kraja 19. i početka 20. stoljeća, a osim navedenog muzej sadrži i veću zbirku suvenira vezanih uz zavičaj Istre (Etnografski muzej Istre, <http://www.emi.hr/index.php?grupa=1&stranica=1&jezik=hr>. Pristupljeno: 12. lipnja 2017). Muzej sadrži i stolarsku i kovačku radionicu, a na njegovom se drugom katu nalaze i prostorije za privremene izložbe.

U Pazinu djeluju i **Muzej Grada Pazina** pod čijom se upravom, između ostaloga, nalazi i **rodna kuća Jurja Dobrile**. Rodna se kuća ovog važnog biskupa i preporoditelja nalazi u blizini samog Pazina, u mjestu Veli Ježenj, a ista je pretvorena u memorijalni centar koji sadrži stalni postav na temu života Jurja Dobrile.

Nedaleko Pazina, u mjestu Draguč, nalazi se i **Kuća fresaka** koja je od iznimnog značaja za očuvanje, interpretaciju i promociju istarskih fresaka. Ovaj zanimljiv objekt uređen je u prostorijama nekadašnje škole te na zanimljiv način predstavlja kulturnu i turističku ponudu kraja, među kojom se posebno ističu istarske crkve sa srednjovjekovnim freskama. Kuća se prostire na tri etaže od kojih je prizemlje glavni informacijski prostor. Na prvom se katu nalazi kongresna dvorana, a drugi je kat namijenjen stanovanju i radu istraživača, znanstvenika ili umjetnika koji se odluče za rad ili boravak na ovom području. Prostor Kuće fresaka osmišljeni su i kao mjesto na kojemu će se održavati radionice i predavanja na temu fresaka i fresko slikarstva, ali i kao mjesto izložbi radova, znanstvenih i stručnih skupova... Prostor nekadašnje škole prenamijenjeni su i uređeni u Kuću fresaka tijekom projekta Revitas II sufinanciranog od strane Europske unije.

5.2.7. Manifestacije

U Pazinu i okolici tijekom cijele se godine održavaju razne kulturne, zabavne, sportske, gastronomske i razne druge manifestacije. Manifestacijama se postiže snažnije pobuđivanje interesa za znamenitostima pojedinog mjesta ili posebitostima tradicijskih i gastronomskih običaja kraja. Područje Grada Pazina i okolice sve je atraktivnije i u turističkom smislu, a Turistička zajednica središnje Istre koja upravlja ovim prostorom veliku pozornost pridaje naglašavanju autohtone ponude jedinica lokalne samouprave ovog područja.

Svake se godine u veljači održavaju **Dani meda**. Riječ je o manifestaciji koja okuplja proizvođače meda te obrtnike koji se bave djelatnostima povezanim s medom i pčelarstvom (primjerice, pčelarska oprema, prirodna kozmetika na bazi pčelinjih proizvoda...). Dani meda s vremenom su prerasli u veliku i značajnu gospodarsku manifestaciju čiji je program obogaćen i raznim edukativnim predavanjima i radionicama. Ususret Danima meda održavaju se i **Dani mednih delacija** kada se u pazinskim ugostiteljskim objektima nude posebni jelovnici osmišljeni na bazi meda.

Zimsko je vrijeme u pazinskoj okolici poznato i po brojnim **karnevalskim događajima** koja su specifična za ovaj dio Istre. U selima oko Pazina svake se godine organiziraju maskirane povorke koje ovo vrijeme godine i početak Pepelnice obilježe paljenjem pusta, kao znak rastjerivanja zima i svega lošega što se je dogodilo u protekloj godini.

Tijekom travnja se u pazinskom Spomen domu održava i **Istrakon**, festival koji okuplja ljubitelje znanstvene fantastike i astronomije. Tijekom ove manifestacije održavaju se brojna tematska predavanja, različiti turniri itd.

Početak proljeća u Pazinu se na prigodan dan obilježava i Međunarodni dan voda, i to manifestacijom **Pazinčica Clearwater Revival** čiji je cilj osvijestiti javnost o potrebi očuvanja okoliša, a posebno s namjerom privlačenja ljudi k prirodi i vodi (potocima i rijekama). Tijekom ove manifestacije održava se utrka osmišljena kroz takozvani *PCW koncept* u kojoj dva člana voze jedan bicikl na stazi od oko 15 kilometra.

U lipnju se u Pazinu obilježava **Dan Grada Pazina** u čast prvog spominjanja imena grada u dokumentu cara Otona. Tijekom Dana Grada Pazina održava se svečana sjednica gradskog vijeća, ali i brojni drugi zanimljivi sadržaji, poput izložbi, koncerata, pokaznih vježbi, sportskih natjecanja... Također, ova je manifestacija prilika da se gradskim udrugama i pojedincima svečano dodjele godišnja priznanja za njihove doprinose promociji i očuvanju baštine Grada Pazina.

Jedna od poznatijih ljetnih manifestacija u Pazinu je i festival **TradinEtno** koji se održava upravo u dvorištu pazinskog kaštela. Festivalom se predstavljaju izvođači tradicionalne i etno glazbe iz raznih zemalja svijeta, a osim glazbe, o tradicijskog glazbi na ovom se festivalu može učiti i kroz radionice, predavanja itd.

Među dugovječnijim pazinskim manifestacijama je i festival **Sedam dana stvaranja** koji se odražava tijekom kolovoza. Kako mu i naziv govori, festival traje sedam dana i zamišljen je tako da njegovi sudionici istražuju i kreativno predstavljaju određene elemente kulture. Pred sam kraj festivala rezultati se tih istraživanja kao i aktivnosti odrađene tijekom sedmodnevnih radionica predstavljaju i prezentiraju.

Tijekom kolovoza se u pazinskom Kaštelu održava još jedan festival u organizaciji udruge Albus koja organizira i Istrakon. Riječ je o **Festivalu fantastične književnosti** koji okuplja književnice iz Hrvatske, ali i okolice. Sudionici festivala predstavljaju svoja dijela (knjige, romane, priče, zbirke) iz područja fantastične književnosti.

Među pazinske gastronomske manifestacije svakako se ubraja i **Festival palačinki** na kojemu se u prosincu pripremaju različiti tipovi palačinki s različitim namazima. Najbrojniji sudionici festivala, odnosno oni koji pripremaju palačinke, predstavnici su lokalnih OPG-ova (obiteljska poljoprivredna gospodarstva) te lokalni obrtnici s područja Grada Pazina i okolice. Osim same ponude palačinki, na festivalu se može uživati i u raznim animacijskim i zabavnim programima.

Godina u Pazinu završava bogatim programom pod nazivom **Veseli prosinac u Pazinu** tijekom kojega se kroz čitavi prosinac održavaju razni zanimljivi koncerti kojima se obilježava posljednji mjesec u godini i kojime se dočekuju božićno-novogodišnji blagdani i praznici.

6. Legenda o nastanku Pazinske jame

Kao jedna od najpoznatijih istarskih legendi, a svakako među najpoznatijima za područje Grada Pazina, ističe se legenda o nastanku Pazinske jame. Kako u tekstu o postanku Pazinske jame opisuje pisac i novinar Davor Šišović, za nastanak Pazinske jame zadužen je div Ban Dragonja.

Legenda kaže:

Naime, prema narodnim pričama, u Istri su nekada davno živjeli divovi i ljudi. Najveći među njima bio je Ban Dragonja koji je bio velik kao planina i poglavar svima ostalima. Kako su dijelovi Istre bili pod jezerima i močvarama, a drugi dijelovi sušni, ljudi su zamolili Bana Dragonju da im podari vodu kako bi mogli obrađivati zemlju. Kako je Ban Dragonja bio dobroćudni div, odlučio je pomoći ljudima. Upregnuo je svoje volove i plugovima zaorao po zemlji te stvorio brazdu od jezera do mora u kojoj se otvorila rijeka nazvana po divu – Dragonja. Div je nastavio orati te načinio i drugu brazdu koju je nazvao po svojoj ženi – Mirna. Tako je nastala istarska rijeka Mirna. Div je zaorao i treću brazdu koju je nazvao Draga, po svojoj kćeri. Vidjevši diva kako ore treću brazdu, a Pazinskog kaštela počela mu se podsmjehivati žena pazinskog kapetana, pitajući ga zar je toliko star da tako plitko i krivudavo ore. Takvi su komentari razljutili diva koji je istog trena prekinuo s oranjem. U tom je trenutku nedovršenom brazdom navalila voda koja je umalo poplavila i kompletnu pazinsku kotlinu. Kada su ljudi vidjeli što se sprema dogoditi, pohnjali su Banu Dragonji i zamolili ga za pomoć. Div Dragonja im se smilovao te udario nogom u zemlju, točno pored pazinskog kaštela. Od siline udarca otvorila se ogromna jama koja je u svoju unutrašnjost uvukla sav višak vode. Na mjestu treće brazde tako je nastala Pazinčica koja ponire u Pazinskoj jami (Šišović, 2004, <http://www.istrapedia.hr/hrv/1707/legenda-o-nastanku-pazinske-jame/istra-a-z/>. Pristupljeno: 13. lipnja 2017).

6.1. Analiza legende i mogućnosti njezine valorizacije

Legenda o nastanku Pazinske jame sadrži mitske likove iz narodnih predaja Istre (div Ban Dragonja), a teritorijalno se odnosi na šire područje središnje Istre (područje Pazina, rijeke Mirne, Drage...).

Glavni je lik legende div Ban Dragonja kao jedan od najpoznatijih istarskih divova (uz diva Velog Jožu) po kojemu danas naziv nosi istarska rijeka Dragonja. Po starim predajama, prije nego što su Istru naselili ljudi, u dolini rijeke Mirne živjeli su divovi, a glavni među njima bio je div Dragonja, zvan i div Orač jer je zaorao brazdu od Čićarije prema moru. Kada je kroz brazdu počela teći voda, div Dragonja nastalu je rijeku nazvao Mirnom. Osim Dragonje, u Istri su živjeli još brojni drugi divovi koji su izgradili niz gradova (Motovun, Vrh, Sovinjak, Oprtalj...), a bili su toliko veliki da su, radeći svaki na svom brdu, jedan drugome dodavali alate (Hrvatska turistička zajednica, <http://croatia.hr/hr-HR/Odredista/Mjesto/Buzet/Istra-Zemlja-divova-?Y2lcOTAzLGRzXDlzMxwXDI0>. Pristupljeno: 14. lipnja 2017). Jedna od istarskih legendi kaže kako je i dan danas živ div Gorazd, sin diva Dragonje, koji se skriva negdje u istarskim šumama.

Kao što se može uočiti, legenda o nastanku Pazinske jame i divu Dragonji sa sobom nosi mnoge edukativne elemente. Kroz ovu se legendu, između ostaloga, mogu naučiti brojni geografski pojmovi vezani uz Istru (udolina Draga, rijeke, područje oko Pazina...), ali i običaji i kultura življenja ljudi u Istri (rad u poljima, ovisnost o vodi, podjela na plodnu i sušnu Istru, značaj istarskih volova „boškarina“ za stanovnike Istre...). Svi se ovi elementi upravo kroz legendu koja ih predstavlja na zanimljiv i neuobičajen način mogu iskoristiti za prezentaciju istarske kulturne i tradicijske baštine djeci koja tako mogu naučiti o vrijednostima istarskog kulturnog identiteta te istoga nastaviti gajiti i prenositi.

Kako djeci, legenda o nastanku Pazinske jame može biti zanimljiva i odraslima, prije svega stranim posjetiteljima koji na ovaj način mogu puno naučiti o središnjem dijelu Istre, ali i glavnim atrakcijama s područja Grada Pazina. Legendom se na zanimljiv način mogu spojiti mjesta koja se u priči spominju, i to: pazinski Kaštel, Pazinska jama, područje oko rijeke Mirne i oko rijeke Dragonje, područje udoline Limske Drage na čijem se kraju nalazi izlaz na more – Limski kanal. Također, u

predstavljanje legende idealno se može uklopiti Etnografski muzej Istre u Kaštelu te pripadajuća Soba Julesa Vernea u kojoj su se druge priče o Pazinštini već uspješno valorizirale¹. Na slične bi se načine djeci (ali i odraslima) mogla predstaviti i legenda o postanku Pazinske jame što bi, osim predstave, moglo uključivati i šetnju poučnom stazom do Pazinske jame, razgled Kaštela i muzeja itd.

¹ Kroz program „Istra InspiriTIC“ Udruge Istra Inspirit namijenjene djeci vrtićke i školske dobi, u tematski uređenoj sobi Julesa Vernea odvijale su se predstave na temu romana o Mathiasu Sandorfu kojeg je napisao Jules Verne, a osim predstave programi za djecu uključivali su i tematske edukativno-zabavne radionice te posjete Etnografskom muzeju Istre uz kostimirano vodstvo.

7. Praktični rad: predstavljanje legende u radu s djecom

Pod vodstvom mentorice Ive Fornožar i po uputama metodičarke Marize Kovačević dana 14. veljače 2017. godine u pazinskom dječjem vrtiću „Olga Ban“, odnosno u odgojnoj skupini „Hihotići“ s djecom su provedene aktivnosti govorne komunikacije i upoznavanja okoline i početnih matematičkih pojmova te likovne aktivnosti.

Navedene su aktivnosti bile osmišljene kroz predstavljanje legende o nastanku Pazinske jame, i to kroz rad u vrtiću i terenske aktivnosti, odnosno posjet Pazinskoj jami.

7.1. Provedene aktivnosti i ciljevi

Kroz dramatizaciju legende o nastanku Pazinske jame kroz aktivnosti se je željelo ukazati djeci na značaj nastanka Pazinske jame, važnost Kaštela danas te ljepote i vrijednosti prirodne baštine zavičaja u kojemu djeca žive, što je bio i cilj provedenih aktivnosti.

Odgojna skupina „Hihotići“ broji 19 djece, od kojih 9 djevojčica i 10 dječaka. U skupini nema djece s posebnim potrebama.

Početak aktivnosti osmišljen je tako da se djeci predstavi legenda o nastanku Pazinske jame i istarskim divovima (div Dragonja). Prije same dramatizacije legende, djeci je objašnjeno što su to legende te su pojašnjene nepoznate riječi koje se pojavljuju u tekstu koji je potom predstavljen. Kako bi se što bolje usvojili zadani ciljevi, djeca su nakon dramatizacije legende raspoređena po centrima te krenula sa sljedećim aktivnostima, kako slijedi:

1. Stolno-manipulativni centar

Aktivnost: Društvena igra „Zaigraj i vidi gdje te vode stope diva Dragonje“

- *Djeci su ponuđeni predložak, čovječuljci i kocka. Predložak pokazuje put do cilj – Pazinske jame, a figure (čovječuljci) izlaze iz kućice bacanjem kocke. Ovisno o tome na koju sliku u igri*

igrač stane, primjenjuje se određeno pravilo koje se treba poštivati, a pobjednik je onaj koji prvi svoj predmet smjesti u odgovarajuću kućicu na cilju.

Aktivnost: Parne slike „Pazinska jama“

- *Djeca trebaju pronaći dvije fotografije te tako skupljati parove. Igra može biti i društvena i natjecateljska, a pobjednik je onaj igračkoji skupi najviše parova.*

Aktivnost: Slagalice „Boškarini diva Dragonje“

- *Od pruženog materijala – boškarina u više dijelova – djeca slažu boškarina.*

2. Centar početnog čitanja, pisanja i računanja

Aktivnost: Slikopriča „Legenda o nastanku Pazinske jame“

- *Uz ponuđeni materijal (podložak, fotografije dijelova priče) djeca trebaju umetnuti odgovarajuću fotografiju u tekst slikopriče.*

Aktivnost: Izrezane slike „Pazinska jama“

- *Slike i fotografije u različitim oblicima djeca trebaju spojiti u veliku sliku, u čemu im pomaže mala fotografija koja ih usmjerava kako da lakše povežu dijelove slike.*

Slika 6: Izrezane slike „Pazinska jama“

Izvor: Autorica rada, (Datum: 14. veljače 2017.)

Aktivnost: Slagalica riječi „Spoji“

- *Djeca dobivaju predložak sa slikama i izrezana slova. Ispod svake slike nalazi se mjesto gdje djeca umetaju slova kako bi posložili riječ koja je na slici.*

Aktivnost: Matematička igra „Najveći Hihotić“

- *Djeca stoje uz zid te im se mjeri visina, nakon čega se imenuje najveći div „Hihotića“.*

Aktivnost: Radni listovi

- *Uz olovku, gumicu, bojice i kistove kao ponuđeni materijal, djeca različitim predmatematičkim zadacima vježbaju oblik i količinu.*

Aktivnost: Slikovnica

- *Djeca čitaju slikovnicu o legendi o nastanku Pazinske jame te ostale ponuđene slikovnice u kojima je div glavni lik.*

3. Građevni centar

Aktivnost: Izrada kaštela od kocaka

- *Djeca pomoću ponuđenih kocaka grade pazinski kaštel.*

Aktivnost: Izrada pluga od sanosa

- *Djeca od sanosa izrađuju plug.*

4. Centar kretanja

Aktivnost: Posjet Pazinskoj jami.

5. Likovni centar

Aktivnost: Izrada motiva iz legende

- *Djeca pomoću ugljena i gline crtaju Pazinsku jamu (ugljen) i modeliraju volove (glina).*

Slika7: Modeliranje volova (glina)

Izvor: Autorica rada, (Datum: 14. veljače 2017.)

Slika 8: Crtanje Pazinske jame (ugljen)

Izvor: Autorica rada, (Datum: 14. veljače 2017.)

6. Istraživački centar

Aktivnost: Kamenčić „Pazinske jame“

- *Djeca bacaju male kamenčiće u Pazinsku jamu i proučavaju koliko dugo pada (proučavaju visinu, dubinu i oslušuju udarce kamenčića pri padu na tlo).*

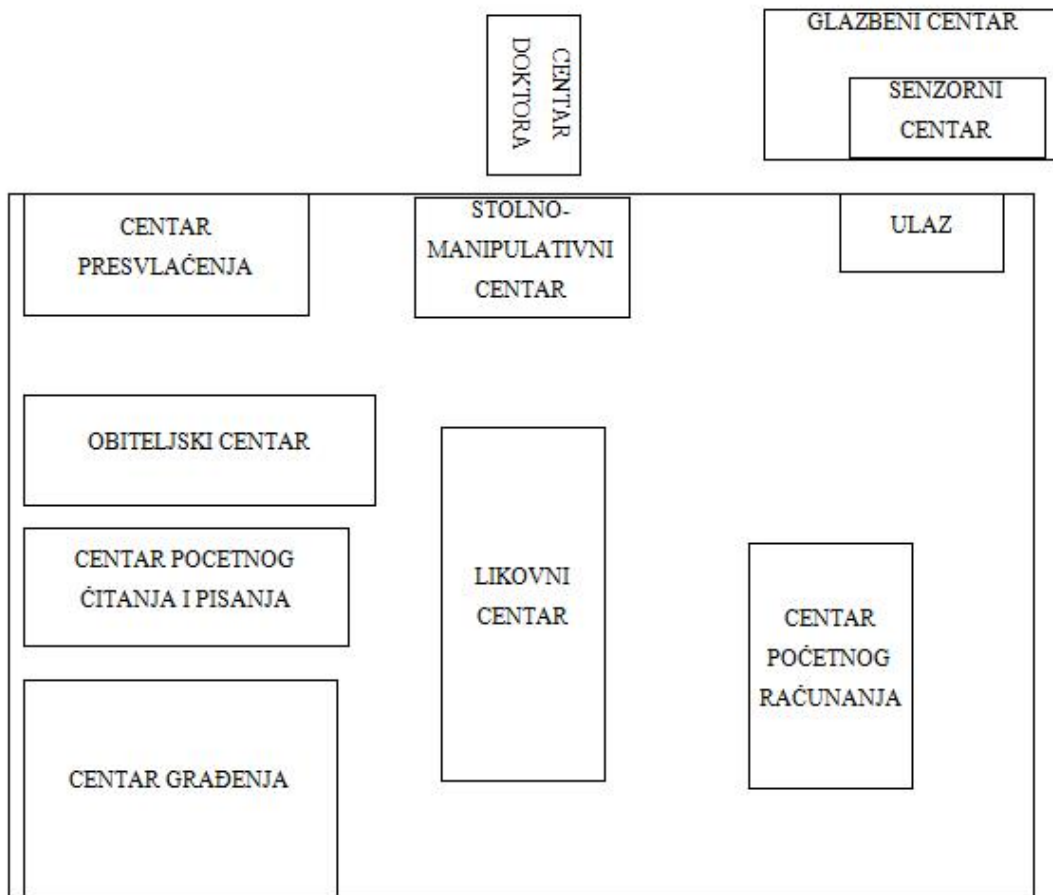
7. Dramski centar

Aktivnost: Igrokaz

- *Djeca osmišljavaju igrokaz po želji uz lutke na štapu koje predstavljaju diva, volove, seljake i ženu pazinskog kapetana.*

Navedeni su centri bili raspoređeni u prostoru kako je prikazano sljedećom slikom:

Slika 9: Prikaz organizacije prostora za aktivnosti

Izvor: Autorica rada, (Datum: 14. veljače 2017.)

Predstavljenim aktivnostima nastojalo se izvršiti zadaće prikazana tablicom u nastavku.

Tablica 1: Prikaz zadaća provedenih aktivnosti

INTEGRIRANA ZADAĆA		
Odgojni zadaci	Obrazovni zadaci	Funkcionalni zadaci
<ul style="list-style-type: none"> - stvaranje pozitivnog ozračja u skupini, - razvoj pozitivnih osobina ličnosti (strpljivost, suradnja, tolerancija), - poticaj na sudjelovanje, - zadovoljavanje dječje potrebe za igrom 	<ul style="list-style-type: none"> - stjecanje i proširivanje znanja o kraju u kojem žive te učenje o tome kako se nekada živjelo, - stjecanje znanja o tome što su legende i divovi, - upoznavanje s autohtonim istarskim životinjama (boškarinima), - upoznavanje s krajolikom i vrijednostima kraja u kojemu žive, - razvoj predčitalačkih vještina putem usvajanja pravila didaktičkih igara 	<ul style="list-style-type: none"> - razvoj logičkoj zaključivanja (putem dramatizacije), - širenje i bogaćenje dječjeg rječnika, - poticanje dječjeg interesa i pažnje, - razvoj verbalne komunikacije kroz igru, - razvoj vještine slušanja, - razvoj koncentracije, zapažanja i razmišljanja, - razvoj i poticanje kreativnosti i preciznosti, - razvoj fine motorike ruku

Izvor: Autorica rada

Kroz provedene aktivnosti zadovoljene su potrebe djece:

- **tjelesne i psihomotorne:** razvoj snalažljivosti i spretnosti kretanjem u sobi dnevnog boravka prilikom korištenja centara, razvoj fine motorike šake, prstiju i ruke, razvijanje pažnje i pamćenja prilikom usvajanja pravila novih igara,

utjecanje na razvoj koncentracije i preciznosti kroz igru „Sastavi dijelove vola“, usmjeravanje potrebe za istraživanjem kroz mjerenje visina „Hihotića“

- **socio-emocionalne:** razvoj pozitivnih emocionalnih stanja (pripadanje, sigurnost, ugodno ozračje), razvoj sposobnosti donošenja samostalnih odluka (samostalni izbor centara, igara i suigrača), poticanje međusobnog uvažavanja individualnog načina svladavanja i tempa izvođenja zadataka (promatranja, izrađivanja, slaganja, spajanja), poticanje i razvijanje samokontrole i tolerancije (poštivanje dogovorenih pravila, kompromis, mirno rješavanje sukoba), jačanje djetetova samopouzdanja i pozitivne slike o samome sebi
- **istraživačko-spoznajne:** utjecanje na razvoj vizualne percepcije (oblici, uočavanje, prepoznavanje), stjecanje iskustva o uzročno-posljedičnim vezama (istraživanja, zaključivanje, pretpostavljanje i isprobavanje), razvoj vizualne percepcije (igra Memori), razvoj zaključivanja, pamćenja i mišljenja (igra „Zaigraj i vidi gdje te vode stope diva Dragonje“), razvoj pažnje i koncentracije
- **stvaralačke:** poticanje mašte i kreativnosti (likovne aktivnosti, oblikovanje volova glinom, crtanje Pazinske jame), razvoj vlastitih ideja (slobodan izbor sredstava i centara u kojima se dijete želi igrati, razvoj likovnog senzibiliteta za različite materijale i sredstva) i
- **komunikacijske:** razvoj verbalnog i neverbalnog izražavanja (bogaćenje rječnika, razumijevanje i korištenje novih riječi), utjecanje na razvoj komunikacijskih vještina među djecom (odgovaranje, razgovor i slušanje), poticanje razvoja dijaloga između djece i odraslih tijekom i nakon aktivnosti (iznošenje dojmova), poticanje na korištenje uljudbenih fraza (molim, izvoli, hvala) tijekom posuđivanja pribora za ponuđene aktivnosti.

Također, aktivnosti su obuhvaćale različite vrste djelatnosti koje su, u konačnici, djeci na zanimljiv način pružile potpuni dojam o legendama, legendi o nastanku Pazinske jame te vrijednosti kulturne i prirodne baštine zavičaja, što su bili i ciljevi aktivnosti.

Tablica 2: Djelatnosti i aktivnosti na temu legende o nastanku Pazinske jame

Vrste djelatnosti	Aktivnosti
Životno praktične i radne	- Zaštititi stolove prije početka aktivnosti, razvijanje kulturnih navika (čekanje svog reda u igri, slušanje sugovornika), održavanje higijene ruku nakon likovnih aktivnosti, odlaganje materijala prema dogovorenom mjestu, zajedničko pospremanje materijala po završetku aktivnosti
Raznovrsne igre	- Društvena igra „Zaigra i vidi gdje te vode stope diva Dragonje“, pame slike „Pazinska jama“, izrezane slike „Pazinska jama“; slikopriča „Legenda o nastanku Pazinske jame“, matematička igra „Najveći Hihotić“, radni listovi, slagalica „Boškarini diva Dragonje“
Interpretacija umjetničkih tvorevina	- Razne slikovnice o divovima (Regoč, Veli Jože i sl.)
Dječje izražavanje i stvaranje	- Izrada boškarina od gline, crtanje Pazinske jame ugljenom, razgledavanje krajolika Pazinske jame s mosta Vršić, promatranje dubine bacanjem kamenčića
Specifične aktivnosti s kretanjem	- Upoznavanje s okolinom, šetnja do Pazinske jame

Izvor: Autorica rada

Nakon provedenih aktivnosti može se vidjeti kako djeca s lakoćom savladavaju postavljene zadatke te se uspješno postižu zadani ciljevi. Važan razlog tome je činjenica da su legende zanimljive djeci te kod njih izazivaju pozornost i zainteresiranost, nakon čega ih je i lakše motivirati na daljnje aktivnosti. Po provedenim aktivnostima, djeca su naučila o značajkama svoga zavičaja te stekla nova iskustva te znanja i vještine.

8. Zaključak

Analizirajući poglavlja rada, a posebno uspješnost primjene legende kao sredstva za educiranje djece o kulturnoj i prirodnoj baštini zavičaja u kojemu žive, može se zaključiti kako se upravo legendama na najbolji način može postići zainteresiranost djece za usvajanje novih znanja. Legende su idealna sredstva za osmišljavanje aktivnosti kojima se žele postići postavljeni ciljevi u radu s djecom jer omogućavaju širok spektar zadataka i igara koje voditelj aktivnosti može osmisliti, a ujedno su vrlo prihvatljive, zanimljive i prilagođene djeci i njihovim potrebama i željama.

Interpretacijom legende o nastanku Pazinske jame kroz igre, likovne aktivnosti i terensko istraživanje uspjelo se polaznike odgojne skupine „Hihotići“ iz pazinskog vrtića „Olga Ban“ educirati o najznačajnijim pazinskim znamenitostima, kao što su Pazinska jama, pazinski Kaštel, mitska bića iz istarskih narodnih priča itd. Ujedno, kroz sve aktivnosti i zadatke koji su bili postavljeni pred djecu, sudionike se je potaknulo na međusobno uvažavanje, samostalno istraživanje, likovno izražavanje itd.

Zbog svega navedenog i predstavljenog kroz ovaj rad, može se potvrditi hipoteza da se zanimljivim interpretacijama legendi djeci vrtićke dobi može puno toga ponuditi i da ih se kroz legende može potaknuti i na samostalno istraživanje tema o kojima određena legenda govori.

9. Popis literature

Knjige:

1. Botica, S. (2013.) *Povijest hrvatske usmene književnosti*. Zagreb: Školska knjiga.
2. Duran, M. (1995.) *Dijete i igra*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
3. Ivetac, J. (1996.) *Istarski uskličnici*. Pula: Vlastita naklada.
4. Slunjski, E. i suradnici (2015.) *Izvan okvira: kvalitativni iskoraci u shvaćanju i oblikovanju predškolskog kurikulumuma*. Zagreb: Element d.o.o.
5. Ujčić, T. i UJČIĆ, V. (1953.) *Pazin*. Pula: Gradska štamparija.
6. Ujčić, T. (1994.) *Castrum Pisinum*. Pazin: Istratisak.

Tekstovi u publikacijama:

1. Šišović, D. (2004.) Kako je nastala Pazinska jama. *Franina i Jurina, Dvanaest Istarskih legenda*. Buzet: REPREZENT D.O.O. str. 24. – 25.

Mrežni izvori:

1. Bistrović, Ž. Istrapedia, *Ples mrtvaca*. [Online] Dostupno na: <http://istrapedia.hr/hrv/646/ples-mrtvaca/istra-a-z/>. [Pristupljeno: 11. lipnja 2017.]
2. Etnografski muzej Istre, *Povijest muzeja*. [Online] Dostupno na: <http://www.emi.hr/index.php?grupa=1&stranica=1&jezik=hr>. [Pristupljeno: 12. lipnja 2017.]
3. Hrvatska turistička zajednica, *Buzet*. [Online] Dostupno na: <http://croatia.hr/hr-HR/Odredista/Mjesto/Buzet/Istra-Zemlja-divova-?Y2lcOTAzLGRzXDlzMxwXDI0>. [Pristupljeno: 14. lipnja 2017.]
4. Istra Culture, *Pazinska jama*. [Online] Dostupno na: <http://www.istria-culture.com/pazinska-jama-i116>, [Pristupljeno: 12. lipnja 2017.]

5. Istrapedia, *Istarske legende (12 istarskih legendi)*. [Online] Dostupno na: <http://istrapedia.hr/hrv/1687/istarske-legende-12-istarskih-legendi/istra-a-z/>. [Pristupljeno: 11. lipnja 2017.]
6. Kalčić, M. (ur.) Istrapedia, *Pazinski kaštel*. [Online] Dostupno na: <http://istrapedia.hr/hrv/1583/pazinski-kastel/istra-a-z/>. [Pristupljeno: 11. lipnja 2017.]
7. Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, *Pazin, Kaštel*. [Online] Dostupno na: <http://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=6212&kdId=276046839>. [Pristupljeno: 12. lipnja 2017.]
8. Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, *Pazin, Kompleks franjevačkog samostana s crkvom Pohoda Blazene Djevice Marije*. [Online] Dostupno na: <http://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=6212&kdId=276035565>. [Pristupljeno: 12. lipnja 2017.]
9. Rimanić, M. Službene internet stranice Grada Pazina, *Pazin od brončanog doba do središta Istarske županije*. [Online] Dostupno na: <https://www.pazin.hr/o-pazinu/povijest/>. [Pristupljeno: 12. lipnja 2017.]
10. Rudan, E. Istrapedia, *Usmena književnost*. [Online] Dostupno na: <http://www.istrapedia.hr/hrv/1199/usmena-knjizevnost/istra-a-z/>. [Pristupljeno: 10. lipnja 2017.]
11. Službene stranice Grada Pazina, *Crkva sv. Nikole*. [Online] Dostupno na: <https://www.pazin.hr/kultura/zastita-kulturnih-dobara/opcenito-o-kulturnim-dobrima/crkva-sv-nikole/>. [Pristupljeno: 13. lipnja 2017.]
12. Službene stranice Grada Pazina, *Kaštel*. [Online] Dostupno na: <https://www.pazin.hr/kultura/zastita-kulturnih-dobara/opcenito-o-kulturnim-dobrima/kastel/>. [Pristupljeno: 11. lipnja 2017.]
13. Službene stranice Grada Pazina, *Kompleks franjevačkog samostana s crkvom Pohoda Blazene Djevice Marije*. [Online] Dostupno na: <https://www.pazin.hr/kultura/zastita-kulturnih-dobara/opcenito-o-kulturnim-dobrima/kompleks-franjevackog-samostana-s-crkvom-pohoda-blazene-djevice-marije/>. [Pristupljeno: 12. lipnja 2017.]
14. Službeni turistički portal Istre, *Pazinska jama*. [Online] Dostupno na: <http://www.istra.hr/hr/atracije-i-aktivnosti/prirodne-atracije/pazinska-jama>. [Pristupljeno: 13. lipnja 2017.]

15. Središnja Istra turistička zajednica, *Zip line Pazinska jama*. [Online] Dostupno na: <http://www.central-istria.com/hr/zipline>. [Pristupljeno: 12. lipnja 2017.]
16. Šišović, D. Istrapedia, *Legenda o nastanku Pazinske jame*. [Online] Dostupno na: <http://www.istrapedia.hr/hrv/1707/legenda-o-nastanku-pazinske-jame/istra-a-z/>. [Pristupljeno: 13. lipnja 2017.]
17. Turistička zajednice središnje Istre, *Beram*. [Online] Dostupno na: <http://www.central-istria.com/hr/odredista-destinations/beram>. [Pristupljeno: 11. lipnja 2017.]

10. Popis slika i tablica

POPIS SLIKA:

Slika 1: Ples mrtvaca	16
Slika 2: Pazinski kaštel	17
Slika 3: Pazinska jama u podnožju Kaštela	18
Slika 4: Crkva svetog Nikole	19
Slika 5: Zip line u Pazinu.....	20
Slika 6: Izrezane slike „Pazinska jama“	30
Slika 7: Modeliranje volova (glina)	31
Slika 8: Crtanje Pazinske jame (ugljen)	32
Slika 9: Prikaz organizacije prostora za aktivnosti	33

POPIS TABLICA:

Tablica 1: Prikaz zadaća provedenih aktivnosti, autorica rada (2017)	34
Tablica 2: Djelatnosti i aktivnosti na temu legende o nastanku Pazinske jame, autorica rada (2017)	36